

שיעורי תורה רשק

היכלי תורה

יום וערש"ק פרשת מצורע ד ניסן תשע"א ♦ דף היומי בבלי: מנחות ל ירושלמי: שבת נו

ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות ועץ ארז ושני תולעת ואזב..

ברש"י: 'ועץ ארז', לפי שהנגעים באין על גסות הרוח. 'ושני תולעת ואזב', מה תקנתו? ישפיל עצמו מגאותו כתולעת ואזוב.

צריך להבין, למה לו להביא עץ ארז, הרי עיקר הרמז הוא שישפיל עצמו כאזוב, אם כן די לו שיביא אזוב עבור הרמז הזה, ולמה לו לצרף לכפרתו גם את הארז המרמז על חטאו, די לו כשמביא את האזוב שהוא צריך לכפרתו.

ונראה לומר, שבאה התורה לתת טעם לדבר, מדוע אחר שכבר נרפא ממנו נגע הצרעת עדיין זקוק הוא לשבת מחוץ לאהל שבעת ימים ורק אחר כך יביא את קרבנות טהרתו, ולמה לא יביא ביום זה גם את הצפרים וגם קרבנותיו ויטהר לגמרי. אלא שאמרו חז"ל (יומא פו:): היכי דמי בעל תשובה? אמר רב יהודה, כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה ופירש הימנה. מחוי רב יהודה, באותה אשה, באותו פרק, באותו מקום. אם כן, כאשר חטא אדם במה שהביא בלבו את מדת הגאווה בעת שהיה עשיר ובעל נכסים וגופו בריא וחזק, כאשר ישוב אחר כך בתשובה בעת היותו עני ומדוכא ביסורים, אין זו התשובה הגמורה, שהרי גם מבלעדי ששב על חטאו דעתו שפלה מחמת מצבו הנוכחי.

המצורע, גם כאשר שב מחטאו בעת ישיבתו בדד מחוץ למחנה כשהוא מנוגע בגופו, ודאי לבו נכנע מאליו ואין לבו גס בו, התשובה שיעשה בעת הזאת על מדת הגאווה שפשתה בו בטרם נצטרע, אינה התשובה השלמה. רק כאשר נתרפא מנגעו, וכבר החל להטהר מטומאתו והותר לו לשוב אל המחנה, כעת כשיש סיפק בידו לשוב לגאותו, ואף על פי כן דעתו שפלה, זכה לשוב בתשובה שלמה. לכן גם אחרי שנטהר מצרעתו, צייתה התורה שיארכו לו ימי ספורו שבעה ימים נוספים, שבהם ימרק את נפשו מנגע הגאווה כשהוא במצב הדומה לאותו מצב שהביאו לידי חטא, ורק אז יהיה ראוי להביא את קרבנותיו ולהטהר.

כדי שלא יקשה בעיניו על שהאריכה עליו התורה את הדרך בשבעת ימים, רמזה לו התורה את טעמו של הדבר במה שצייתה עליו לצרף גם עץ ארז למעשה טהרתו. והרי הארז כאומר לו, עד הנה לא היתה חזרתך בתשובה חזרה גמורה, שעדיין רחוק היית מלהיות דומה לארז, וממילא אין שפלותך חשובה לפני המקום. כאשר אתה חש בנפשך כארז, שחזרת לדעתך הראשונה שהיתה קודם שנצטרעת, ולפי מעשיך הראשונים ראוי היית לחזור למדת הגאווה, ובמצבך זה השפלת את עצמך כאזוב, אזי ראוי אתה לטהרה הגמורה.

עפ"י אמרי שפר

נושאי הדף בעלון

- כתיבת ספר תורה על קלף צבוע.....מנחות ל
- שמן קרוש למנורת המקדש ונר חנוכה.....מנחות לא
- הסרת מזוזה ממקום הפטור מן הדין.....מנחות לב
- שיעור פתח גבוה, ומזוזה במקום מיוחד לילדים.....מנחות לג
- קביעת המזוזה כשהיא פתוחה ולא כרוכה.....מנחות לד
- אם מותר לצבוע הלולב כדי שיהא נראה ירוק.....מנחות לה
- סח בין של יד לשל ראש כשהם כבר באויר ראשו.....מנחות לו
- כפתור ופרח.....עמוד 5

כתיבת ספר תורה על קלף צבוע

בגינת ורדים (שו"ת, או"ח כלל ב סי' כט) כתב בפשיטות שצריך לכתוב ספר תורה ותפילין ומזוזות על עור לבן, ואין לצבוע בשאר גוונים. והביא דעת קדוש אחד שדברים אלו תורה חדשה הם, ואין להקפיד בזה כלל, וכשר הדבר לצבוע יריעות שבספר תורה בכל גוון שיהיה, אדום וירוק ושאר גוונים. והאריך להוכיח שאין דבריו נכונים.

ובתחילה הביא את מאמר חז"ל בכמה מקומות שהתורה היתה כתובה באש שחורה על גבי אש לבנה, והיות שדברים אלו נשנו בכמה מקומות מוכח שדרשה מוסמכת היא ואין בזה מחלוקת, ומכיון שהתורה שלפניו יתברך כתובה על גבי לבן מנין לנו לשנות לעשות גוון העור משאר גוונים, הלא כל מה שאפשר לנו לעשות שיהיה ספר תורה שלנו דוגמא לספר עליון, עדיף יותר.

ואפשר שאף יש לפסול יריעה שצבעה בגוונים אחרים, שהרי שני דברים נזכרו בתורה של מעלה, שהכתב שחור, ושנכתבה על גבי לבן, וכשם שמצינו שצריך שיהיה כל הספר כתוב בדיו שחור ואם שינה וכתב אפילו אות אחת בגוון אחר פסול, כמו כן אם שינה את גוון העור פסול, שכשם שהשחור מעכב כך הלבן מעכב, והרוצה להקל ולחלק בין זו לזו עליו הראיה.

והוסיף עוד, שאפילו אם אין זה פסול ממש, מ"מ ראוי להחמיר בדבר, משום שדרך העולם לכתוב על נייר לבן. וכמו שמצאנו בענין כתיבת השם שמבואר בגמרא, נזדמנה לו תיבה בת חמש אותיות, לא יכתוב שתים בתוך הדף ושלוש חוץ לדף, אלא שלש בתוך הדף ושתיים חוץ לדף, וכתבו התוספות (ד"ה שלשה) בשם רבינו תם, שהשם צריך שיהיה כולו בתוך הדף.

וכתב בגינת ורדים שדברי רבינו תם הם חומרא יתירה, שהרי הברייתא עוסקת בענין כתיבה שבתוך הדף וחוץ לדף, ואח"כ מביאה כמה חילוקי סברות בענין כתיבת השם, ואם חומרא זו של רבינו תם שהשם צריך להיות בתוך הדף היא מצד הדין לא היתה הגמרא שותקת מלומר דין זה שהרי כאן הוא מקומו, ומשמע שדין השם שוה לשאר תיבות, ואף על פי כן כתב רבינו תם להקפיד שיהיה כל השם בתוך הדף, וכל הפוסקים נמשכו אחריו, וכן פסק **בשלחן ערוך** (או"ח סי' לב סל"ה, יו"ד סי' רעו ס"ח).

והטעם לחומרא זו מבואר **בבית יוסף** (יו"ד שם) בשם תשובת הרמב"ם, שלא ראינו מעולם מי שכתב כן את השם. הרי שמה שכל הסופרים נזהרין לכתוב כל השם בתוך הדף, זו היא סיבה להחמיר אף שיש ראיה להקל מצד הדין.

וא"כ גם בנידון צביעת הקלף, שהוא דבר משונה מכל העולם, שהכל כותבין על נייר לבן, המיקל הוא מן המתמיהין, ולרוב פשיטות דבר זה לא הוצרך שום מחבר להעלותו, ורק על הדין הוצרכו לומר שצריך להיות שחור, כיון שמצוי שיש כותבים בצבעים אחרים, מה שאין כן לגבי הדבר הנכתב עליו לא שכיח לכתוב על גבי דבר שאינו לבן [והוסיף עוד טעם להקפיד על קלף לבן על דרך הסוד, שגוון הלבן רומז אל הרחמים, וגוון השחרות רמז אל הדין, וצריך למתקם זה עם זה, ואלמלא כן אין העולם יכול להתקיים, ששניהם צריך לקיום העולם, וקיום העולם הוא בזכות התורה, והמשנה וכותב ספר תורה על גוון אחר עובר על דעת קונו ומקצץ בנטיעות ר"ל].

שמן קרוש למנורת המקדש ונר חנוכה

בשבט הלוי (שו"ת, ח"ט סי' קמג) נשאל אודות שמן זית קרוש כעין צורת נרות שעוה, אם מותר לכתחילה להשתמש בהם לנרות חנוכה להידור. וצדדי הספק הם, שמאחר שנקרש השמן בטל ממנו שם משקה כמבואר בתוספות בסוגייתנו (ד"ה אימא), ואינו חשוב שמן, או שמא מאחר שהאש יוצאת ממה שנימס ונהפך שוב לנוזל, נחשב הדלקה בשמן.

והשיב, שאמנם לענין מנורת בית המקדש נראה שהוא פסול כיון שבטל מהות השמן, וכמבואר **ברמב"ם** (טומאת אוכלין פ"א ה"ט) ששמן שנקרש אינו לא אוכל ולא משקה, ומבואר בגמרא (להלן פה:) שהיו בבית המקדש שבע מידות בלה, ואחד מהם היה כלי שהכיל שיעור חצי לוג שבו השתמשו לקדש את השמן המיועד למנורה, ואם כן לכאורה מוכח מכאן שבשעת נתינתו למנורה צריך השמן להיות לח כדי שהכלי יקדש אותו. אמנם אם נקרש אחרי שקדשו בכלי שרת ואחרי ששמו במנורה לפני ההדלקה, יש להסתפק, כיון שבאמת ע"י הדלקה שוב נמס והיה שמן רגיל ודולק השיעור כהלכה יש לומר שהוא כשר.

אך לענין נר חנוכה אין בידינו לדחותו אפילו ממצוה מן המובחר, כיון שסוף סוף השמן הנוזל הוא הדולק על ידי אש ההדלקה, שהוא נמס על ידה, וכיון שיש לו טבע השמן ואיכותו שאורו צלול, הרי הוא עדיף משאר שמנים ושעוה, ואף שיש שכתבו שיש ליקח שמן זית משום שהוא דומה למנורת המקדש, ושמן קרוש אינו דומה לגמרי לבית המקדש, מ"מ נראה שאפילו לדבריהם פשוט שאין צריך שיהיה דמיון שלם ממש בין שמן חנוכה לשמן המקדש.

אמנם **בתשובות והנהגות** (ח"ג סי' ריח) מפקפק בהיתר זה, שהרי ההלכה היא שהדלקה עושה מצוה, ובשעת ההדלקה צריך להיות למצוה מן המובחר כל השמן ראוי להדלקה, והרי שמן קרוש אינו ראוי לדלוק, ולכן בנר שעוה או בנר שמן זית קרוש שההדלקה היא רק במה שסמוך לאש ולא בכלו, אין זה מועיל למצוה לכתחילה בהידור. ועוד, שבנר חנוכה צריך למצוה מן המובחר שיהיה דומה למקדש, וכאן בשעת הדלקה שהוא קרוש הוא כמאכל ואין בו תורת שמן כלל, ואפילו שלאחר ההדלקה חזר ונימוח, י"ל שאינו חוזר ומתכשר בכך, משום שמבואר במשנה (טהרות פ"ג מ"א) ששמן קרוש פנים חדשות באו לכאן, ואפילו אם היה השמן טמא נטהר בכך. ועוד, שכיון שהוא נעשה קרוש ע"י הוספת חומר שגורם לכך, א"כ אינו זך ואינו דומה למקדש. אך על כל פנים כשר הוא שהרי לא גרע מנר שעוה, אלא שיש לצדד שאינו למצוה מן המובחר כשמן זית.

ובבירור הלכה (ח"ו או"ח סי' תרעג) הסכים לפסק השבט הלוי שיש להכשירו למהדרין, כיון שיש צד ששמן הנס היה קרוש, וכמו שכתב **המהרש"ם בדעת תורה** (או"ח סי' תרע"א ד"ה אך) בשם **תשובה מאהבה** (שו"ת, או"ח סי' רפה, לסי' תרע) שהפך שמן שמצאו החשמונאים חתום בחותמו של כהן גדול בבית המקדש, היה שמן שנקרש והיה לו דין אוכל. ולפי זה יש מקום לומר שיש הידור יותר בשימוש בשמן קרוש לנרות חנוכה כי הוא ממש דומה לשמן שהיה בנס. ועוד, שבאמת בגמרא (שבת כג.) מבואר הטעם ששמן זית מן המובחר משום שאורו צלול, ולא הוזכר כלל משום שיהא דומה למקדש. אולם הביא בשם חכם אחד שאף שהוא כשר למהדרין מן המהדרין, מכל מקום זה רק על פי נגלה, אבל על פי קבלה יש קפיда בזה.

הסרת מזוזה ממקום הפטור מן הדין

בשלחן ערוך (יו"ד סי' רצ"ב) נפסק, שהשוכר בית מחבירו חייב השוכר לקבוע בה מזוזה, וכשיצא לא יטלנה בידו. והטעם מבואר בתוספות (ב"מ קא: ד"ה לא) שמזיקין באים בבית שאין בו מזוזה, וכשנוטלה כאילו מזיק אותן שידורו בבית אחריו. וכתב בדעת קדושים (שם סק"ב) שמי שיש לו מזוזה בחדר הפטור והוא מניחו שם רק בשביל שמירה, ראוי ונכון לו להסירה ולהשאילה למי שחייב במזוזה ואין לו.

בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' רכ"א) נשאל אודות שוכר הקובע מזוזה בבית הפטור מן הדין, כגון שהוא פחות מד' אמות על ד' אמות, אם מותר ליטול עמו מזוזה זו כשיוצא. ושורש הספק הוא אם יש במזוזה זו סגולת שמירה אף שאינה מחוייבת מן הדין, שהרי ההיזק כשמוריד את המזוזה הוא משום שהמזיקין באים במקום שהיתה הקדושה ונסתלקה [כעין מה שכתב האור החיים בתחילת פרשת חוקת בטעם טומאת מת שהוא דווקא בישראל ולא בגוי] והם מזיקים לבאים אחריו לבית, ואע"פ שהם בודאי יעשו מזוזה כשידורו שם, מ"מ כבר קיננו המזיקין בבית הזה. וצידד השואל שזה שייך רק כשמסירים מזוזה ממקום שהיה בגדה חיוב ממש, ולא ממקום שלא היה בחיוב ונתן לסגולה בעלמא.

והשיב על פי המובא בסוגייתנו שבית מונבז המלך היו עושיין בפונדקויהן זכר למזוזה, ומבואר ברש"י (ד"ה היו) שפונדק הוא בית שלנים בו עוברי דרכים ואינם חייבים שם במזוזה כיון שאינו דירת קבע, וכשהיו אנשי בית מונבז המלך מהלכים בדרך היו נושאים מזוזה עמהם ותולין בפונדק במקל עד הבוקר זכר למזוזה, ובבוקר היו נוטלין אותה עמהם כיון שהיה רק זכר למזוזה. ומשמע שהיו נוטלין את המזוזה כשהולכים מטעם שאין זה בגדר מזוזה. וא"כ גם כל התולים מזוזה במקום פטור כמקום שהוא פחות מד' על ד' שאין שם כלל מצוה, הוא רק בגדר זכר למזוזה, ואין חשש בנטילתו [אך ציין למה שביאר בשבט הלוי (ח"ב סי' קמט) ששייך גדר שמירה בתפילין ומזוזה אפילו שלא כדרך הנחתן. עיי"ש]. וכדבריו מבואר בשפת אמת (בתוס' ד"ה סכנה), שמה שצריך שמירה הוא רק במקום החייב במזוזה, ולא במקום הפטור ממזוזה, ומה שעשו שם מזוזה לא היה אלא לזכר ולא לשמירה.

אולם בצפנת פענח כתב על דברי הרמב"ם (מזוזה פ"ה הי"א) 'וכשהוא יוצא לא יטלנה', שכן מוכח משל בית מונבז המלך שהיו עושיין במקל בפונדק. וביארו האחרונים שהוא למד שעשו שם מזוזה לשם מצוה, אלא שלא קבעוה לפי שהיו כל הזמן מהלכין ממקום למקום ואם יקבעו במקום אחד שוב לא יוכלו ליטלה משם, ורק משום שלא היו קובעים אותה כדינה ואינה אלא זכר למזוזה לכן הותרו ליטלה עמהם. וא"כ מבואר מדבריו שאפילו במקום פטור אם קבע מזוזה אסור ליטלה. וכן כתב בשו"ת שיח יצחק (סי' קפו) שאפילו אם הניח המזוזה באופן שלא היה חייב, כגון שוכר שהניח מזוזה קודם ל' יום, מ"מ אסור לו ליטלה כשיוצא.

ובשו"ת משנה הלכות (ח"ז סי' קצ"ז) נשאל על ההולך למקום נופש [קאנטרי] שפטור מן המזוזה בבית ששוכר שם, והחמיר וקבע מזוזה, אם כשחוזר מותר להסירה. וכתב שלכאורה היה נראה שכיון שאין חיוב בהנחתה ממילא אין קפידא להסירה, אך הביא שבירושלמי (מגילה פ"ד הי"ב) מבואר שאפילו הניח מזוזה במקום שאינו מחוייב לא יטול, כמו בהניח במקום החיוב. ומיהו אם הוא במקום שחושש שיבואו גוים ויבזוהו, או שתתקלקל בשאר קלקול אז נראה שמותר להסירה, אך צריך שיהיה בזה חשש באמת כי עפ"י רוב אין הגנבים מזיקים למזוזות.

שיעור פתח גבוה, ומזוזה במקום מיוחד לילדים

לדעת הסוברים כהירושלמי שבפתח גבוה יש לקבוע המזוזה בגובה כתפיו, נחלקו הפוסקים מה הוא שיעור פתח גבוה. בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' ר"ט) כתב, שאפשר שדברי הירושלמי הם באופן שגובה שליש העליון יוצא למעלה מעשרים אמה שאין העין רואה שם.

ובשו"ת בכורי שלמה (מהדו"ת יו"ד סי' יט) הביא תשובה ממחבר שו"ת שפת הים, שמה שפוסקים כהירושלמי הוא רק באופן שאם יניחנה בתחילת שליש העליון תהא המזוזה גבוהה מעשרים אמה, וכמו בסוכה וקורת מבוי שפסולים למעלה מעשרים אמה מטעם שלא 'שלטא ביה עינא', אבל אם תחילת שליש העליון יהיה בתוך עשרים אמה אז יש להניחה שם אף שהוא למעלה מכתפיו, שהרי דין זה שצריך להיות למעלה משליש הוא מעכב, ולמעלה מכתפיו אינו מעכב והוא רק מטעם שיגע במזוזה מיד.

אך בבכורי שלמה (שם סי' כב) דוחה דברים אלו, ומחזיק בדברי הרב מליסא בדרך החיים (דיני מקום קביעות המזוזה ס"ב) שכל ששליש העליון למעלה מכתפיו, אף אם הפתח פחות מעשרים אמה מניחה כנגד כתיפיו. אך תמה עליו בשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' ש"ט), הו"ד בביכורי שלמה שם סי' כג), מה טעם יש לדחות עיקר המצוה להניח בשליש עליון בשביל שיהיה כנגד כתיפיו, ואדרבא למעלה מכתפיו נראה יותר, שהעינים למעלה מכתפיו רואים יותר, שאין דרך אדם להביט למטה.

והאבני נזר (שם, ובסי' שפד אות ח) כתב בזה דרך נוספת על פי המבואר בלבוש שפסק כהירושלמי ונתן טעם לדבר [כמרומז במרדכי] עפ"י מאמר הגמרא (לג): 'כדי שיפגע במצוה מיד', ואם יניחנה בגובה יותר מכנגד כתיפיו הרי הוא יוצא ונכנס ואינו רואה אותה ואינו פוגע בה. וא"כ דווקא באופן שלא יראנה יש להנמיכה, אבל מעט למעלה אינו מזיק. וע"כ כשהפתח גבוה באופן ששליש העליון אינו גבוה יותר מארבעה או חמשה אמות ויראה בו את המזוזה, קובעה בשליש העליון, ורק כשגבוה הרבה, שאם יניחנה בשליש עליון לא יראנה, אין משגיחין על שליש העליון, אלא קובעה כנגד כתפיו. [ורק בסוכה השיעור הוא עשרים אמה משום שדי לו אם פעם אחד בתוך משך ישיבתו יראנה, וכן בקורת מבוי שאם בני המבוי ובני רה"ר יראו פעם אחת הקורה ידעו ליזהר, אבל מזוזה שראייתה היא רגע אחד בשעה שיוצא ונכנס צריך שיראנה תמיד בכניסתו וביציאתו]. וראה אריכות גדולה בנידון זה בשו"ת בכורי שלמה (ח"ב סי' יט-כד).

ובשו"ת ארץ צבי (ח"א סי' ז) הביא מספר מנחת פתים, שאם שליש העליון גבוה קצת מכתפיו אין צריך להורידה, ורק כששליש העליון למעלה מגובה הראש אז צריך להורידה עד כנגד כתפיו. והוא עצמו כתב שיעור אחר בזה, שאם כשמגביה ידיו יהיה השליש העליון למעלה ממקום הנחת תפילין של יד אז צריך להורידה כנגד כתפיו. עיי"ש.

וכתב בשו"ת דברי מלכאל (ח"ג סי' ע"ט) שהולכים בזה אחר קומת איש בינוני ככל שיעורים שבתורה, ולא מסתבר שהענין יהיה ניתן לשיעורים, וציין שכ"כ בקרבן העדה על הירושלמי. וכ"כ בשו"ת ארץ צבי (שם) שאין הולכים אחר גובה כתפיו של האיש שדר בבית זה דווקא, אלא משערים באיש בינוני. אך במקדש מעט (סי' רפ"ט ס"ק י"א) מסתפק בזה וכתב שאולי השיעור הוא כנגד כתיפו של הבעה"ב הדר בו, וצ"ע.

קביעת המזוזה כשהיא פתוחה ולא כרוכה

בשלחן ערוך (יו"ד סי' רפח ס"ד) נפסק שכשבא לקבוע המזוזה יש לכרוך את המזוזה בגלגול, ויתחיל מתיבת 'אחד' כלפי 'שמע', וכמבואר בגמרא לעיל (לא:). ודנו האחרונים אם אפשר לקובעה כמות שהיא בלא לגוללה.

במזוזות ביתך (סי' רפח שעה"צ ס"ק לט) כתב, שאם קבעה על גבי הקיר כשהיא פשוטה, כשירה, אך לכתחילה אין לעשות כן משום שמצוה לכורכה. וראייתו שהיא כשירה בלא כריכה, מדברי הברייתא המובאת בסוגייתנו שאין לכתוב מזוזה על גבי אבנים, משום שנאמר (דברים ו ט, יא כ) 'וכתבתם על מזוזות ביתך' ודורשים בגזירה שוה שכתובה היא על ספר. ומבואר שאם לא הגזירה שוה היה יכול לכתוב על מזוזת הפתח בעצמו או עכ"פ לכתוב על אבן ולקבעה, ואע"פ שאז בודאי היתה המזוזה פתוחה, שהרי א"א לגלול אבנים. ומשמע שאפשר לקבוע המזוזה בלי כריכה.

[וכתב שם שכן משמע בלבוש, ובשו"ת שבט הקהתי (ח"א סי' רעא) ביאר שכוונתו למה שכתב **הלבוש** (סי' רפח ס"א) שכשבא לקובעה יתננה בשפופרת של קנה כדי שלא תתפתח גלילתה ותתקלקל מהרה. ומשמע שטעם הכריכה הוא רק כדי שלא תתקלקל].

ובשו"ת לב אברהם (ח"א סי' פה) הביא ראיה מסוגייתנו, ורוצה לדחותה שיש לומר שאף שלפי ההו"א של הברייתא אין צורך בכריכת המזוזה, מ"מ לפי המסקנא שלומדים בגזירה שוה שצריך כתיבה בספר, אפשר שצריך גם כריכה כספר. אבל שוב כתב שא"א לומר כן, עיי"ש. והאריך בנידון זה, וציין שבקובץ נעם (ח"י עמ' רלו) הובאה תשובה ארוכה מרב אחד שפוסל מזוזה שאינה כרוכה, ודחה את כל ראיותיו. ובמסקנת דבריו כתב, שפסול דאורייתא ודאי אין כאן, אלא שאפשר להסתפק אם על פי תקנת חז"ל יש צורך לכתחילה לכרוך, או שאין בזה חיוב כלל [ומה שמבואר בגמרא ובפוסקים שיכרוך מאחד כלפי שמע, הוא רק שאם כורכה מלמדנו איך לכרוך, אבל אין חיוב בזה]. אולם למעשה כתב, שנראה ברור שאסור להניח המזוזה גלויה בלי גלילה וכריכה, מפני שאסור לשנות צורת המצוות, ומאחר שלא ראינו מימות אבותינו לעשות כן, מסתמא יש טעמים נסתרים לדבר, וכל המשנה ידו על התחתונה. וכן מוכח מתשובת **מהרי"ק** (שרש נד) שעלינו ללכת בכל עניני התורה והמצוות בעקבות אבותינו ולא לזוז ממנהגייהם וכו'. וכמ"ש **החתם סופר** (או"ח סי' כח) שהחדש אסור מן התורה. ועל כן אף אם כבר נקבעה כשהיא פתוחה וגלויה, יש להסירה ולקובעה מחדש בכריכה בלי ברכה, שהיא איל ולא הוכרעה הלכה בוודאות שאף בדיעבד לא קיים המצוה, ספק ברכות להקל.

אולם ישנם אחרונים שכתבו שאם קבע המזוזה באופן זה אינו צריך להסירה ולקבעה מחדש, ואם רוצה לחזור ולקובעה כשהיא כרוכה לא יברך שנית. ועיין **בבית אריה** (סי' רפח פ"ג סק"א) שביאר הטעם שצריך כריכה במזוזה ואין קובעים אותה כשהיא פשוטה.

ובשו"ת שבט הקהתי (שם) ביאר על פי דברים אלו, שמאחר שמזוזה שקבעה כשהיא פתוחה אינה פסולה, לכן השרטוט מעכב במזוזה, שכיון שיש מציאות שיראו את הכתיבה אף לאחר קביעתה, ע"י שיקבענה כשהיא פשוטה ע"ג הקיר, שייך בזה 'זה אלי ואנוהו'. וכמ"ש הרמב"ם שהטעם שתפילין אינם צריכים שרטוט, כיון שהם מכוסים ולא שייך בהם 'זה אלי ואנוהו'.

אם מותר לצבוע הלולב כדי שיהא נראה ירוק

בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' כח) נשאל אודות אנשים שיש להם לולב ישן וצובעין אותו בצבע ירוק כדי שיהא נראה כאילו הוא לולב חדש, אם יש בזה חשש 'בל תוסיף' כיון שהם מוסיפים על הד' מינים מין אחר.

והשיב שפשוט הוא שאין בזה משום בל תוסיף. ודבר זה מתבאר מהאמור בסוגייתנו שאת הצד הפנימי של רצועות התפילין שאינו טעון השחרה מותר לצבוע באיזה צבע שיהיה [חוץ מאדום], ואף שאין דרכן בכך, ומבואר שאין בזה חשש בל תוסיף, וצ"ל שהטעם הוא משום שאין ניכר כאן מין אחר, וגם לאחר הצביעה הם נקראים רצועות סתם ולא נשתנה שמם מחמת הצבע שאינו אלא לנוי. ומכאן נלמד לנידון לולב צבוע ירוק, שמאחר שלא נשתנה שמו מחמת הצבע, רק נקרא לולב הירוק וכדרכו להיקרא כשהוא חדש, והצביעה היא רק תוספת הידור מצוה, אין בו משום בל תוסיף.

אולם **באליה רבה** (סי' תרנא סק"ג) הביא דברי האגודה (סוכה סי' כז) שאין לכרוך גמי סביב ההדס משום בל תוסיף, וכתב שעל פי זה נראה למחות באותם הנוהגים לצבוע לובן הלולב במין שקורין פיטר זיל, ואין לומר שמחמת שאין בו ממשות לא חל עליו בל תוסיף, שהרי הצבע עשוי לצורך מראה ואינו בטל.

ובשערי תשובה (סי' תרמה סק"ו) הביא דברי השבות יעקב וכן את דברי האליה רבה, ונוטה בבירור כדעת השבות יעקב שאין בזה בל תוסיף, וסיים, שזה רק למי שיש לו לולב לבן שמותר לצבעו לעצמו או ליתנו לצבע, אבל המוכר לולבים אינו רשאי לעשות כן, כמבואר **בחושן משפט** (סי' רכה ס"ו) שאם יש מום במקחו צריך להודיע ללוקח משום 'לא תוננו'. וכ"ש במקום שיש בנמצא לקנות ירוקים ממש ועל ידי זה שיצבעם יטעה את הקונים שימנעו מלהדר אחר לולב חדש ממש, ויש לקנסו שלא לקנות ממנו. אך אם ידוע שזה המוכר יש לו לולבים לבנים וצבען מותר.

ובחיי אדם (כלל קמח, נשמת אדם אות ב) הביא את דברי האליה רבה, וחלק עליו. **ובביאור הלכה** (סי' תרנא ס"ד ד"ה משום) הביא דברי השבות יעקב שאין בל תוסיף בצביעת לולב, וסיים שבספר אליה רבה מפקפק בזה.

וראה בספר תורת ד' מינים (שו"ת, סי' י) שכתב, שפשוט שאם כבר נשתנה הלולב ללבן שזה הסימן של יבשות, לא יועיל להכשירו ע"י צביעה, רק כוונת השבות יעקב ליישב מנהג העולם שנוהגין לצבוע הלולב כשהוא עדיין ירוק וכשר בלי הצבע, אלא שאין מראהו יפה כ"כ, וצובעין להידור מצוה.

אולם בספר **חיים וברכה** (אות רסה) לאחר שהביא את כל הנ"ל, כתב שיתכן שהצביעה אינה מועלת כלל להידור המצוה, כיון שאין ההידור מגופו, וכמו שלא יועיל אם יצבע את האתרוג הירוק ככרתי [אף למאן דאמר שפסולו הוא רק משום שאינו הדר]. וראה **בשו"ת להורות נתן** (ח"ח סי' מט).

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

סח בין של יד לשל ראש כשהם כבר באויר ראשו

בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' מב) כתב לדון על אחד שהניח תפילין של יד, וכשבא להניח אח"כ של ראש, הפסיק בדיבור קודם שהתפילין נגעה בבשרו אך כבר הגיעה לאויר הראש, האם נחשב כסח בין תפילין של ראש לשל יד וצריך לחזור ולברך, או שמא מאחר שהשל ראש כבר באויר שמעל מקומם וסופם לנוח נחשב כמונח כבר, וכפי הכלל 'קלוטה כמי שהונחה דמי' (גיטין עט:).

למעשה נקט שסברת קלוטה כמי שהונחה אינה שייכת בנידון זה, כיון שכל שהחפץ מונח בידו אין אומרים שסופו לנוח, משום שעדיין הדבר תלוי במעשה האדם אם יגמור להניח את התפילין או לא, ואין זה כדבר שכבר זרק מידו, שברור שינוח. והובאו דבריו בבאר היטב (סי' כה סק"ח).

ובבאור הלכה (שם ד"ה ואם הפסיק) הביא דבריו, וציין שבארצות החיים (המאיר לארץ ס"ק נא הראשון) השיג עליו בראיה ברורה, שאף אם סברת קלוטה כמי שהונחה שייכת גם בדבר התלוי במעשה האדם, מ"מ כאן לא תועיל סברא זו, כיון שכל שלא הידק התפילין לא נגמרה המצוה, ולו יהא שהם כאילו מונחין על ראשו אינו יוצא בזה עדיין עד שיהדקם. וראיתו היא מהתוספות בסוגייתנו (ד"ה משעת) שכתבו מפורש שעיקר מצות תפילין היא הקשירה דהיינו ההידוק על ראשו, וא"כ אף אם נאמר שעל ידי זה שהם באויר הראש נחשב הדבר כאילו התפילין מונחים במקומם, מ"מ הרי צריך גם לקושרם ולהדקם, וכל שלא קשר לא קיים המצוה ונחשב כסח ביניהם.

אך באשל אברהם (בוטשאטש, שם ס"ט) ג"כ הקשה קושיא זו, וכתב שכוונת ההלכות קטנות על אופן שכבר יש הידוק סביב הראש והרי זה בכלל קשירה, ומ"מ עדיין לא גמר להניח התפילין, שגוף הבית כולו באויר, ועדיין אין כאן הנחה, וע"ז נסתפקו אם שייך לומר כמי שהונחה.

ובשו"ת בית שערים (או"ח סי' כד) נשאל שאלה זו, והשואל כתב שאין לומר בזה שהתפילה כמי שהונחה, לפי שקלוטה כמי שהונחה אומרים רק במקום שאין הקפדה בפרטי ההנחה רק צריך שיהיה נח, אבל תפילין שיש קפידא באופן הנחתם כמבואר בשלחן ערוך (או"ח סי' כז סעיפים ט-י) אין אומרים שכמי שהונחו אלא צריך הנחה ממש. ובבית שערים הצדיק סברא זו, ועיי"ש בתשובתו שכתב עוד כמה סברות למה אין אומרים בתפילין שהם כמי שהונחו כבר אם הם באויר ראשו.

ובשיעורי ר' דוד פוברסקי (כתובות סי' מב) כתב לדון מדוע ההלכות קטנות לא דן בזה מדין לבוד, שאף שהתפילין מונחים ביד האדם שייך לומר שמדין לבוד הרי הם כמונחים במקומם, וכל שהם בתוך ג' טפחים למקומם לא יחשב הדיבור להפסק אף שעדיין לא הידקם. וביאר עפ"י דברי הארצות החיים הנ"ל, שכל שלא הידק התפילין לא גמר מצות הנחת תפילין, ולכן אף דין לבוד לא יועיל מפני שכל שלא הידק לא גמר המצוה אף אם נחשיבים כמונחים.

ועיין בשדי חמד (אסיפת דינים מערכת ה אות ט) שהביא דברי ההלכות קטנות, ודן לענין טלית, אם בירך על הטלית והניחה על ראשו, וקודם שהשליכו על כתיפו השמאלית שמע ברכה, אם הוא הפסק, או שמא אומרים בזה שסופו לנוח וכמונח דמי. ועי"ע במאסף לכל המחנות (או"ח סי' כה ס"ק עה).

כפתור

עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע ר"מ אומר ספר התורה חסר כלום וכו' אלא הקב"ה אומר ומשה כתב בדמע

וקשה, הלא עדיין אינו מתורץ קושיית הגמרא אפשר מת משה וכתב וימת שם משה, מה לי אם היה כותב בידו או בדמע. ויש ליישב, הנה מצינו (בר"ר ח) שהתורה נבראת אלפיים שנה קודם בריאת העולם, וכתב הרמב"ן בפתיחה על התורה, ונראה שהתורה הכתובה באש שחורה על גבי אש לבנה, שהיה כתובה רצופה בלי הפסק תיבות, והיה אפשר בקריאתה שתקרא על דרך השמות, ותקרא על דרך קריאתנו בענין התורה והמצוה, ונתנה למשה רבינו על דרך קריאת המצות ונמסר לו על פה קריאתה בשמות, עכ"ל. ועל אופן זה היה כל התורה כולה קודם שירדה מסיני, והקב"ה סידרן ואמרן ומשה כתבן. ואולם השמונה פסוקים האחרונים מן 'וימת שם משה' ג"כ משה כתבן, אבל לא כתב התיבות כאשר המה סדורים לפנינו, אלא בלא חילוק תיבות, רק האותיות כסדרן כאשר היו קודם מתן תורה. ומשה סמך ידיו על יהושע תלמידו בעין יפה, וזכה לרוח הקודש כזה שהבין לצרף ולסדר האותיות, ומשה כתבן ויהושע סדרן. והנה אות העי"ן ואות האל"ף שהם ממוצא אחת"ע מתחלפות, לכן אל תקרא 'בדמע' אלא 'בדמא', דהיינו בדמאי בערבוביא, כמו שבדמאי עדיין מעורב המעשר בתוכו, כן היו האותיות של פסוקים הללו מעורבים זה בזה, ובא יהושע תלמידו והפרישם וסדרן כאשר הם לפנינו, ומעתה שני תירוצים של התנאים אמיתיים המה, ואלו ואלו דברי אלקים חיים.

(תורת משה לחת"ס, ברכה)

אפשר משה מת וכו' אלא הקב"ה אומר ומשה כתב בדמע

הנה כבר העירו הרבה מפרשים על פירוש מלת בדמע. ואף אנו נאמר על פי מאמר הכתוב (במדבר יב ו-ז) 'אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע לא כן עבדי משה וגו' פה אל פה אדבר בו', וביאור הכתוב כבר פירשו יתרון נבואת משה רבינו על שארי הנביאים, שכל הנביאים בשעת נבואתם היו מתבטלין מהרגשותיהם, והיו מתנבאין ואינם יודעים בעצמן בשעת נבואתם מהות הנביאות כמבואר בספרי קודש, לא כן משה רבינו נאמר בו אשר ידעו ה' פנים בפנים כאשר ידבר איש אל רעהו, וגם בשעת הנבואה היה משיג מהות הנבואה וטיבה. אכן אז בשמונה הפסוקים שכתב קרוב להסתלקות, שאז נאמר 'לא אוכל עוד לצאת ולבא' ודרשו חז"ל שנסתמו ממנו מעינות החכמה, ואם בשעת כתיבת הח' פסוקים ניטלה ממנו מדריגת נבואתו, והיה כותבן אז בהיותו במדריגת שארי נביאים שהם בטולי ההרגשה, ואינם יודעין בעת אשר ינחה עליהם רוח השם מהות נבואתם. ולכן כתב בדמע, ביאורו שהוא היה אז מעורבב ולא ידע מהות כתיבתו, ומלת בדמע פירושו כמו מלאתך ודמעך לא תאחר שהוא עירוב.

(מאור ושמש, רמזי שמחת תורה)

אפשר משה מת וכו' אלא הקב"ה אומר ומשה כתב בדמע

נמצא כתב יד קדשו מבעל המעגלי צדק מדעעש זצ"ל, שכותב שהיה נוכח בעת אשכבתא של בעל 'ישמח משה' זצ"ל, ואמר לפני פטירתו על מאמר חז"ל אפשר משה מת וכו' אלא הקב"ה אומר ומשה כתב בדמע, כי משה רבינו ע"ה לא בכה על עצם וימת משה, אלא על זה שכתוב 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה', דהצטער על בני ישראל שלא נשאר להם מנהיג כמוהו.

(דברי נפתלי, ברכה)

ממשיכים דף היומי עם 'עוז והדר'

חדש! מסכת מנחות מסדר קדשים החדש
של עוז והדר עם מאות אלפי התיקונים

ניתן להשיג בהוצאות אלו:

ללמוד טוב יותר.

להבין את הדף.

ללמוד דף היומי.

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66